

DOI: <https://doi.org/10.4312/keria.21.2.155-160>

Jorgos Seferis: *Delfi*

Prevedla Lara Unuk

Georgios Seferiadis, rojen leta 1900 v bližini Smirne, je bolj znan pod psevdonomom Jorgos Seferis. Bil je eden izmed najpomembnejših grških in evropskih pesnikov 20. stoletja in je leta 1963 za svoj pesniški opus prejel Nobelovo nagrado. Je avtor desetih pesniških zbirk, za življenja pa je izdal tudi tri zbirke literarnih esejev, med katere sodi tudi lirični potopis s kraja antičnega Apolonovega svetišča v Delfih. V njih opise pokrajine povezuje s humanistično refleksijo o antični mitologiji, geografska imena pa navaja včasih v njihovi antični in včasih v sodobni obliki. Antični Delfi in sodobni, turistični Delfi pri njem soobstajajo in se zlivajo v simbolično celoto.

PREVOD

Na začetku je bil srd zemlje. Potem je prišel Apolon in je ubil htoničnega zmagaja, Pitona. Pustili so ga gniti. Pravijo, da se je od tod, iz starogrškega glagola gniti, vzelo prvo ime Delfov, *Pito*. Na takšnem kompostu je pognala korenine in listje moč Boga harmonije, svetlobe in prerokovanja. Ta mit bi lahko pomenil, da so temne sile kvas svetlobe; da intenzivnejše ko so, globlja bo svetloba, ki jim zavлада. In človek bi pomislil, da pokrajina Delfov utripa od takšnega notranjega pulziranja zato, ker ni drugega takšnega kotička pod soncem, ki bi ga do te mere oblikovale htonične moči in popolna svetloba.

Ko se vzpenjaš proti Parnasu od strani stadiona, zreš veliko odprto rano, ki, kot bi jo vsekali Hefajst z enim samim zamahom sekire, ločuje skali Fajdriadi, od vrha do dna, vse do studenca Kastalije in še niže, do globin soteske Plistosa; občutiš strahospoštovanje vpricho ranjenega življenja, ki se bori, da bi zajelo dih, dokler še more, v svetlobi, in vesel si, da je napočila zora in vzhaja sonce.

Ali pa te, ko pada noč, ko črički utrujeni potihnejo, kakšen šelest spomni na momljajoči glas prerokinje Kasandre; morda je to edini pristni ton, ki

je podoben nam neznanemu – z drugimi besedami, izvornemu – Pitijinemu »bučanju«, kot v Ajshilovem *Agamemnonu*:

ototototj popoj da
o Apolon o Apolon
(Ajshil, *Agamemnon* 1072)

Kasandri je bil, tako pravijo, dan dar prerokovanja, toda Bog je hotel, naj ji nihče ne verjame; kakor tudi mi več ne verjamemo.

Ko greš iz Aten proti Delfom, potem, ko si že pustil za seboj Tebe in Livadijó, tam, kjer se pot združi s cesto Davlide, prideš do križišča Megasa Ubijalca razbojnikov, kot so mu pravili v poljudnih romanih prejšnjega stoletja. V Pitijinih časih se je tej cesti reklo Razcepljena pot. To je bilo pomembno križišče za ljubezenske zaplete med ljudmi v antiki; morda je na drug način tudi za nas. Tam se pričinja zgodba Ojdipa, ki je rešil Sfingino uganko; Ojdipa, absolutnega pribežnika. Pitija je njegovemu očetu prerokovala: »Laj, sina bi rad od mene in dala ti ga bom, vendar ti je usojeno, da ti bo z lastnimi rokami pretrgal nit življenja.« Laj je bil na poti v Delfe, Ojdip pa se je vračal iz njih; srečala sta se na tem križišču, spodaj pod težko gmoto Parnasa. Ne eden ne drugi nista videla, kdo jima stoji nasproti. Sporekla sta se. Ojdip je ubil očeta.

Živimo v tako imenovani tehnološki dobi. Pitija se je razblinila, iz Ojdipovega mita pa znanost črpa simbole in termine, s katerimi se mogoče ukvarjamo več, kot so se v antiki s preročiščem v Delfih. Še danes nas lahko ta bajka kratkočasi v gledališču, če naletimo na kakšnega dobrega igralca. Toda čeprav nimamo več tistega Ojdipa, imamo zdaj *Ojdipov kompleks* in kar iz njega sledi. Je tako bolje? Mogoče. Ni tako pomembno, kaj se je končalo, ampak s čim nadomeščamo tiste reči, ki jih imamo za dovršene, mi, ki živimo, in kakor vse, kar je del življenja, propadamo in se spreminjamo.

Premišlujem o teh velikih globinskih valovih, ki prenašajo pomene besed skozi čas. Na primer, kam se je v naših časih izgubil pomen besede *prerokba*? Beseda je postala arheološki objekt. O tem ni dvoma. Kaj pa njen pomen? Se je mogoče neopazno navzel te ali one znanstvene ali matematične oblike? Kdo bi vedel. Občutiš pa, da v ozadju sodobne misli gotovo ostaja nekaj tistih starih, razveljavljenih izrazov. Zakaj bi sicer na tem kraju občutili tolikšno vibriranje?

V Delfe lahko prideš tudi po morju, preko Iteje. Nekoč se je imenovala Kira, kraj, kamor je Apolon, preobražen v delfina, pripeljal minojsko ladjo. Tako je bila Pito preimenovana v Delfe, če verjamemo homerski himni Apolonu:

Kajti jaz sem prvi v temnem morju
v podobi delfina skočil na urno ladjo,
zato molite k meni kot k Delfiniju. Ta oltar pa
bo postal za vedno delfinijski in bo zaslovel.
(*Himna Apolonu* 493–496)

Lepo se je odpraviti z obale in se izgubljeni med oljkami, pod srebrnimi krošnjami Kriškega polja, razbirati, ko hodiš mimo, gube gostega zbora debel. In če te kdaj začne težiti ta senca in privzdigneš pogled, nenadoma v večno spremenljivi modrini uzreš Parnas z dvema vršacema, pod njim podaljšek zahodne Fajdriade, še nižje pa akropolo Krize. V tej okolici so prirejali tekme z vozovi, ki jih je opeval Pindar; tisti ritem, ki skupaj z dvema ali tremi drugimi zamolklimi glasovi vzdihuje nad Delfi:

Ne z ladjo ne peš ne boš uspel najti
čudovite poti do tekme Hiperborejcev.
(Pindar, *Deseta pitijska oda* 29–30)

Pravili so, da je Apolon tri mesece v letu preživel pri Hiperborejcih. Kdo so bili Hiperborejci? Pogreznjeni so v mit. K njihovi mizi – nadaljuje Pindar – je nekoč prisedel Perzej; videl je, kako so bogu žrtvovali sijajne hekatombe oslov, Apolon pa se je smejal, ko je gledal pokončno brezsramnost živali, ki so mu jih darovali. Muza jim vedno stoji ob strani, ne bolezen ne starost se ne dotakneta tega svetega rodu, ne poznajo truda, ne poznajo bitke, izmuznili so se maščevalni Nemezis.

Zgoraj v Delfih, ko pustiš vas za seboj in te pot privede v tempelj, se počutiš, kot bi vstopil na kraj, ločen od sveta. Tam na prvih stopnicah Parnasa gnezdi amfiteater. Z vzhodne in severne strani ga zapirata obe Fajdriadi: Hiampeja, ki se spušča kot velik ladijski premec in preseka sotesko, ter severna Rodiné, ki se skorajda dotika stadiona. Na zahodni strani kamniti zid Svetega Elije, malo naprej pa gorovje Lokrida, vrh Gíóna, kjer vidiš zahajati sonce. Če zasukaš pogled proti jugu, pred seboj zagledaš robati obris Kirfe, ob njenem vznožju pa sotesko Plistosa. Plistos poleti presahne; vidiš njegovo korito, ki se lesketa v soncu, toda zdi se ti, da se iz njega izliva tok oljk in poplavlja celo Amfiško polje, vse do obale, kjer jih pomorščak prvič uzre. Bližje se iskrijo razvaline Marmarije, iznad katerih se dvigajo trije stebri tolosa. Skoraj bi pozabil na Kastalijo. Njena voda pa dehti po žajblju.

Apolonovemu svetišču so namerili približno 200 metrov v globino in 130 v širino, ne da bi šteli stadion. Kraj ni velik in seveda so morali spomeniki, natlačeni tukaj, rasti v višino; se privzdigniti višje od drugih, če pomislimo samo na naksoško sfingo, steber s plesalkami ali platajske kače. Poskušaš si predstavljati vse to, ko je dihala še neokrnjeno; od daleč je moral spominjati na ciprese, vse bleščeče, vse pisano, vsenaokrog Pitijinega templja. Poskušaš si predstavljati; na pamet ti pade zora, ki jo je videl Ion. Kar zadeva opis kraja, je Evripidov *Ion* slej ko prej shematičen, vendar v mojem občutenju zrcali veličastni sijaj svetišča, kakršno si lahko predstavljamo v tistih časih:

Tu so svetle četverovprežne kočije.
 Sonce že sveti na zemljo
 in zvezde bežijo pred tem nebeškim ognjem
 v sveto noč,
 neprehodni vrhovi Parnasa
 pa ožarjeni sprejemajo
 disk dneva za smrtnike.
 Dim posušene mirte se dviga
 pod Fojbovo streho.
 Na svetem trinožniku pa sedi žena
 Delfijka in poje Grkom vzklike,
 ki ji jih kliče Apolon.
 (Evipid, *Ion* 82–89)

Še kar poskušaš; domišljija se izčrpa; potovanja v preteklost in podoživljanje se na koncu, pa naj so še tako koristna, prelevijo v nekaj nečloveškega; kaj drugega nam preostane kot »sedanjost, ta bliskovita sedanjost«? Na koncu ti je ljubše, da je reka časa stekla mimo in napolnila ta zamejeni prostor. Danes, ko ga premerjaš od zgoraj navzdol, recimo od gledališča, se ti zdi, da imaš pred seboj morsko dno, ki se spušča navzdol, kjer je vse zravnano z zemljo; ti kosi marmorja in obklesani kamni in skale, ki so se skotrljali s Parnasa in na katerih je nekoč sedela Sibila. Dno kakšnega mirnega, plitvega morja, kjer se svetlikajo ti prodniki, kjer vsakdo razbira, kakor ve in zna, po svoji naravi: mnogokotni zid, tako živ, da tvoja roka začne sama od sebe ponavljati gibe mojstra, ki je izbrusil in obklesal kamen; upogib palca in kazalca, ki privzdigneta krilo z enako milino, kakršno si videl predvčerašnjim v neki grški vasi; živo stegno med upogibanjem kolena, ko ženska sestopa z voza; glava Sfinge s priprtimi očmi; nasmešek, ki mu pravijo arhaični – ampak to ne zadošča – nasmešek kakšnega Herakla ali Tezeja. Nekaj takšnih odsekov iz nekega življenja, ki je bilo nekoč celotno, ganljivi drobcici, ki so nam zelo blizu, ki so za hip naši, toda hkrati skrivnostni in nedosežni kakor obrisi kamna, ki ga je zlizal val, ali školjke na morskem dnu.

Fajdriadi in gole skale Parnasa pa se svetlikajo in nad njimi dva orla z razprostrtimi, negibnimi krili počasi jadrata v modrini, kakor orla, ki ju je Zevs nekoč izpustil, da bi mu pokazala popek sveta; mogoče nam prav te stvari prinašajo veliko olajšanje.

Okrog poldneva sem si v muzeju še enkrat ogledal Voznika. Pravijo, da ni dolgo razveseljeval oči staroveških ljudi. Potres je kip pokopal sto let po tem, ko so ga postavili – ta večni dialog, ki v Delfih poteka med srdom zemlje in sveto spokojnostjo. Zelo dolgo sem se zadržal pri njem. Tako kot nekoč, tako kot vedno te osuplja to negibno gibanje; ne veš; izgubljaš se; potem se poskušaš oprijeti detajlov: mandljaste oči s prodornim, prosojnim pogledom, odločna brada, sence okoli ust, na gležnju ali na nohtih na nogi; njegov hiton, ki ni čisto steber, njegovi šivi in trakovi, ki ga prekrizani pridržujejo; vajeti, ki

so mu v snopu ostale v desni roki, medtem ko so se konji že zdavnaj pogreznili v brezno časa. Potem ti začne analiziranje presedati. Vtis imaš, da prisluškuješ jeziku, ki ga nihče več ne govori. Kaj pomenijo ti detajli, ki niso mojstrovine, kako se lahko tako izgubijo v celoti, kaj je obstajalo za to živo prisotnostjo? Drugačne misli, drugačne ljubezni, drugačna predanost. Kakor mravljice ali čebelice smo garali na teh ostankih. Koliko smo se približali duši, ki jih je ustvarila? Z drugimi besedami, tej milini v njenem razcvetu, tej moči, tej skromnosti in temu, kar ta telesa simbolizirajo. Temu samozavestnemu dihu, ki povzroča, da mrtvi bron presega pravila naše logike in da drsi v neki drug čas, medtem ko stoji tam v mrzli muzejski sobi.

V Votlino glasnikov sem se raje povzpел po antični stezici. Za sodobni okus je kamnata in težko prehodna; živalim drsi. Ta ritem mulinega zvonca in kopit na kamnih, ta jamb sodi v druge čase.

Zora. Z višine se ti stadion zdi kakor potička, ki jo je naredil otrok iz peska, potem te prestraši velika rana Fajdriad. Na hrbtu Kirfe vidiš, kako se rdečijo hiše neke vasi; to je Desfina. Za hrbtom, spodaj na obali, v bolj zlatih odtenkih vidiš vas Galaksidi. Razjahaš v vasi Kroki, kjer teče studenec in se napaja čreda koz z ukrivljenimi rogovi in črno dlako, ki se jim blešči v jutranjem soncu; v teh krajih so bili že v starih časih pašniki – Dioniz Ubijalec koz. Potem stopamo pod jelkami; iz njihovih storžev, ki jim tukaj rečejo »stržlji«, pokončnih kakor sveče na božičnem drevescu, polzi smola, zaradi katere se zdijo srebrni. Gorski zrak, kakšna osvežitev. Ob vznožju griča, kjer se nahaja Sarandavli, kot votlino imenujejo danes, smo pustili živali. Pavzanij ima prav. »Vzpon k Votlini glasnikov je lažji za pešca kot za mulo ali konja,« pravi. Ampak tudi za pešca je pot strma. Ko smo se vzpenjali, sem svojega goniča vprašal, ali v votlini še živijo vile, kot sem slišal spodaj v vasi. Zasmel se je. Ne zdi se mu, da bi sodile k sodobnemu človeku. »Vile v naših časih!« je rekel. Vendar se mi je njegov omalovaževalni odgovor zazdel manj prepričljiv, ko je pristavil: »Jaz jih nisem nikoli videl.« Za hip je pomolčal in povzel: »Neki tujec mi je rekel, da je imel tukaj, v tej votlini, Apolon štirideset lepih mladenk, ki jih je pripeljal iz okoliških vasi in so neprestano tkale zanj.« Bolj verjetno se mi zdi, da je to zgodbo slišal od matere kakor od tujca. Neki njegov sovaščan mi je pred nekaj dnevi, spodaj pri Kastaliji, pravil: »Tole tukaj pa so platane, ki jih je zasadil sam Agamemnon.« »Agamemnon?« sem presenečeno ponovil. Pogledal me je kot kakšnega nevedneža. »Seveda, Agamemnon,« mi je rekel, »kaj si pa mislil?«

Skozi Delfe se pretaka cela reka popotnikov. »Delfi so postali en sam gromozanski hotel,« mi je rekel neki domačin. Kakor v Plutarhových časih, sem pomislil. Na misel mi je prišel njegov dialog o Pitijinih prerokbah. Tudi takrat se je tempelj spremenil v kraj, kamor so se zgrinjali popotniki, z organiziranimi razlagalci, ki so množicam razkazovali znamenitosti, razlika pa je v tem, da so za časa Plutarha Delfe obiskovali ljudje, ki so si še delili skupno izročilo vere, ki je hiralala, kakor v Jeruzalemu našega časa. Danes se je skupna vera

izgubila in ljudje, ki prihajajo, imajo različne, vsak svoje osebne mite. Berejo ali poslušajo vodiča; tem informacijam potem vsak prida še kaj svojega. Sredi teh raznolikih množic prebivalci Parnasa trmasto vztrajajo pri življenju s podedovanimi fikcijami, ki jih hrani njihovo kolektivno nezavedno.